

Idékatalog

Inspiration til forbrugerundervisning
på ungdoms- og erhvervsuddannelserne

ForbrugerForum har sammensat et katalog af ideer til, hvordan forbrugerstof kan indgå i et bestemt fag eller tværfaglige projekter på ungdoms- og erhvervsuddannelser.

Idékatalog

Forord

En arbejdsgruppe under ForbrugerForum har udarbejdet to idékataloger med det formål at inspirere undervisere til at tage mere forbrugerstof ind i undervisningen - både i ungdoms- og erhvervsuddannelserne samt i voksenuddannelserne.

Katalogerne skal ikke læses fra a til z af lærere, ledere eller andre, der søger ideer til et fag eller et kursus. Katalogerne er derimod tænkt som appetitvækkere – de indeholder emner og ideer, som der frit kan plukkes fra, så de kan tilpasses en given aktuel pædagogisk virkelighed.

Om ForbrugerForum

ForbrugerForum er et uafhængigt forum, hvis medlemmer udpeges af Økonomi- og erhvervsministeren. Forummet arbejder for at fremme dialogen mellem forbrugere, erhvervsliv og myndigheder om at skabe gode forbrugerforhold.

ForbrugerForum består af en formand og 12 med medlemmer, hvoraf de syv repræsenterer forbrugerne, og de fem repræsenterer erhvervslivet.

ForbrugerForums opgaver:

- Rådgive om tilrettelæggelsen af den statslige forbrugerinformation
- Skabe dialog om forbrugerpolitikken mellem myndigheder, forbrugere og erhvervsliv
- Rådgive ministeren om den overordnede forbrugerpolitik
- Afholde en årlig debatdag med deltagelse af relevante forbrugerorganisationer, erhvervsorganisationer og myndigheder

Idékatalog

Idékatalog for ungdoms- og erhvervsuddannelserne

Katalogets ideer er målrettet ungdoms- og erhvervsuddannelser og kan indgå i et bestemt fag eller tværfagligt projekt.

Områderne omfatter gymnasiale uddannelser og erhvervsuddannelser. Begge områder er underlagt love og bekendtgørelser. Der er krav til såvel formål som fagenes indhold og evt. også forløb. Katalogets ideer kan indgå i et bestemt fag eller tværfagligt projekt alt efter den kontekst, som underviseren og målgruppen befinder sig i. Den primære målgruppe for katalogerne er underviserne.

Gymnasiale uddannelser:

Der er fire forskellige gymnasiale uddannelser: stx, hhx, htx og hf. Det fælles formål er at forberede unge til videregående uddannelser - herunder at de tilegner sig almindelig viden og kompetencer gennem fagene og samspillet imellem dem.

Uddannelserne indeholder hver sin specifikke, obligatoriske fagrække, som er fælles for alle elever i uddannelsen. I stx, hhx og htx udbyder hver skole desuden forskellige studieretninger. I hf vælger eleverne imellem de valgfag, skolen udbyder.

I alle uddannelserne indgår også flerfaglige forløb blandt andet for at styrke elevernes studieparathed, evnen til at anvende viden og metoder fra flere fag til belysning af tværgående temaer og problemstillinger samt evnen til at sammenholde fagenes viden og metoder.

Erhvervsuddannelserne:

En erhvervsuddannelse kan tage mellem halvandet og fem og et halvt år. Der findes 109 uddannelser med 326 trin eller specialer. Man kan begynde lige fra grundskolen. Erhvervsuddannelserne er praktisk betonedede med en del praktikvirksomhed. Den teoretiske del af uddannelserne foregår enten på en erhvervsskole, som kan være en handelsskole, en teknisk skole, et AMU-center, en landbrugsskole eller en social- og sundhedsskole.

Idékatalog

Idékatalog for ungdoms- og erhvervsuddannelserne

Læs forskellige forslag til temaer, der kan indgå i uddannelserne:

- 01** Ung Forbrugeravis
- 02** Finansielt forbrug
- 03** Flytte hjemmefra
- 04** Forbrugerpolitik
- 05** Fødevarereproduktion
- 06** Klage
- 07** Kost
- 08** Kostens historie
- 09** Købsadfærd
- 10** Miljø og forbrug
- 11** Reklame
- 12** Sundhed

01

Ung Forbrugeravis

Begrundelse: *Unge skriver forbrugeravis eller forbrugerblad med lige præcis det indhold, som er relevant for målgruppen i den aktuelle tidsperiode. De skal bl.a. lære om reklamer, mediers magt, og hvordan man klager over fejl ved en vare. Avisen spænder tværfagligt bredt på indholdssiden og på selve produktionssiden. Et tværfagligt projekt som dette giver 'aha-oplevelser' og fremmer det sociale miljø, herunder samarbejdet i klassen/på holdet. Avisen kan medføre sidegevinster i andre medier, der får en pressemeddelelse og selve avisen, fordi de unge skal fortælle omverdenen om projektet 'Unge skriver forbrugeravis – hvorfor og hvordan'. Det giver fokus på den pågældende uddannelse og budskabet om, at unge også er forbrugere, kommer bredere ud.*

De unge skal vejledes og undervises under produktionen af lærerne og professionelle mediefolk, fx fra et bladhus, og de skal ud i praktik på en redaktion/en produktion.

IDEER TIL UNDERVISNINGSFORLØB

Unge skriver forbrugeravis – hvorfor og hvordan:

Lærerne og gerne en professionel medierepræsentant fra et bladhus præsenterer ideen og giver eksempler på noget af det, der skal overvejes, konkretiseres, struktureres osv. Denne indledning er tænkt som struktureret kaos, hvor de unge skal tændes på opgaven og selv komme med alt, hvad der falder dem ind af ideer til indhold, format, lay-out, illustrationer, tidsramme, økonomi m.m. Selve planlægningen af projektets undervisning og vejledning, herunder det tværfaglige procesforløb, hører til lærerens metodefrihed.

Køb af forbrugsgoder:

Hvad er et forbrugsgode? Eksempelvis køb af knallert: Hvad bør den unge have styr på inden købet, og hvor skaffer man relevante oplysninger, som er troværdige med hensyn til pris, kvalitet, vedligeholdelse, reparationer og daglige udgifter? Er der mode i knallerter, hvad er så denne form for mode? Hvorfor er det flest unge mænd, der køber knallert? Er der forskel på unges køb af knallert, afhængigt af om de bor i en storby, en provinsby eller på landet? Hvad koster benzin, hvor er den billigst osv. Hvor gammel skal man være for at køre på knallert? Knallertprøve? Sikkerhedsudstyr – test af hjelme? Forsikringer – ansvar? Hvorfor kører nogle unge på ulovlige knallerter – interviewe en ung med tunet knallert om fænomenet, evt. interview af én, der forulykkede eller påførte andre mennesker skader. To på en knallert – er det lovligt? Når knallerten er i u-du, hva' så? Kan man klage, til hvem og hvordan?

01

Ung Forbrugeravis

Køb af brugt bil:

Flere af spørgsmålene under eksemplet med en knallert kan også bruges her, men andre kommer naturligt til. Brugtvognsforhandlere: Hvad skal man tage sig i agt for? Brugtvognsfælder? Køb via privatsalg, Blå Avis, nettet? Hvilke køberegler gælder? Hvilke klageadgange findes der?

Udgifter ved at have en bil? Hvad er en registreringsattest? Vægtafgifter? Syn? Forsikringer – hvad koster de, hvor er den billigst, og hvad er en forsikringspolice m.m.? Fancy ekstraudstyr til bilen. Kan man låne til en bil i banken på SU? Hvis ja, afdrag og renter – hvad er det? Opstil et bilbudget incl. vedligeholdelse.

Færdselsloven: Fartbøller, unge og rusmidler. Interviewe unge om de vil tage bilnøglen fra en påvirket kammerat eller anmelde personen til politiet. Interviewe en ung der forulykkede, fordi

Fitness:

Kulturen omkring fitnesscentre. Hvem kommer der og hvorfor? Hvad koster det? Hvordan og hvornår kan man opsigte et abonnement? Krav til et fitnesscenter? Hvad lægger unge vægt på? Modetøj i fitness? Hvad hitter mest i et fitnesscenter? Spinning, styrketræning osv. Kropskultur – er det sundt at gå i fitness? Unge og spiseforstyrrelser. Er lokale idrætsforeninger et alternativ til fitness? Hvad koster det, og kan man nemt melde sig ud?

Gaver til konfirmation og 18 års fødselsdag:

Kan de byttes? Bytter man en gave fra faster Anna, hvis ja og nej, så hvorfor/hvorfor ikke? Er der mode i gaver, hvad hitter p.t? Hvorfor er det moderne at gå med smykker som Dronning Margrethe – brocher og øreringe fra Georg Jensen har fået et comeback? Hvad skyldes det?

Musik og film:

Lav anmeldelser. Fortæl om regler for downloadning. Særlige krav til computerens kapacitet. Køb af mp3-afspillere, check test af forskellige modeller osv.

Diskoteksbesøg:

Er det i orden, at der er videoovervågning? Hvilke regler gælder for overvågning i det offentlige rum. Fotografering via mobiltelefoner? Er det i orden? Ethiske overvejelser? Hvorfor lægger man billeder ud på facebook?

Køb af varer på nettet:

Hvilke regler gælder. Fup og fakta. Hvilke rettigheder og toldregler eksisterer ved køb på udenlandske hjemmesider?

01

Ung Forbrugeravis

18 år og personlig myndig:

Hvad betyder det egentlig? Kan man tale om rettigheder og pligter som 18-årig samfundsborger? Køb på afbetaling? Må man, og kan man låne i banken? Er forældrene helt ude af spillet?

Unge økonomi:

Børnechecken, hvis er den? SU og fritidsarbejde. Skat – hvad er det?

15 år og den kriminelle lavalder:

Hvad er det egentlig? Prævention, fordi....Kondomtest m.m.

Reklamer i en forbrugeravis:

Er det en god eller dårlig ide? Reklamers magt. Reklamers økonomiske betydning. Ethiske overvejelser.

Krydsord:

Lav et krydsord med løsningen købeloven. Skal der være en præmie?

Sudoku:

Sjov talopgave

Quiz:

Om forbrugerspørgsmål. Eller hvem ved det først?

Fest på SU'en:

Arranger Søren's 18 års fødselsdag. Han vil gerne se hele klassen (28 personer) til 'noget spisning af en art' – gerne lidt voksenagtigt, men han har næsten ingen penge, måske har han x-antal kroner, når de tomme flasker er solgt. Forældrene lægger kun hus til, og de er ikke hjemme om aftenen/natten.

Tatoveringer og piercinger:

Må man det uden forældrenes tilladelse, hvis man er under 15 år, hvis man er under 18 år? Hvorfor er især tatoveringer blevet moderne? Hvad bør man overveje inden en tatovering/piercing? Er der gode og dårlige tatovører? Priser og kvalitet? Hvis man fortryder, hvad så? Hvad gør piercinger ved ens krop? Er de farlige på kort og lang sigt? Hvilke signaler sender kropsudsmykninger? Andre kulturers kropsudsmykninger?

Fremtidsdrømme:

Hvad vil du gerne være? Interviewe nogle der har prøvet at være med i diverse talent-konkurrencer eller andet, der får unges opmærksomhed.

01

Ung Forbrugeravis

Avisproduktion:

Hvad skal man overveje og have styr på, inden man starter? Økonomien: Skal avisen sælges? Pris? Hvis den skal være gratis, hvem skal så betale trykning og distribution – søge fonde? Søge skolen? Hvor mange sider, format, forside og bagside til noget særligt? Papirkvalitet. Illustrationer: Regler for foto, tegninger og ophavsret?

02

Finansielt forbrug

***Begrundelse:** Bank, forsikring og pension er ydelser, som har i hvert fald tre ting til fælles. For det første, at stort set alle danskere på den ene eller anden måde er omfattet af disse ydelser. For det andet, at ydelserne har relativt stor indvirkning på de rammevilkår, vi lever under. Og endelig for det tredje, at mange danskere har svært ved at gennemskue præcist, hvad deres bank-, forsikrings- og pensionsydelser indeholder og koster, samt hvilken kvalitet de har.*

Mens kendskabet til ydelserne generelt er begrænset, er visse problemstillinger særligt relevante at rejse i forhold til unge. Hvilke muligheder og begrænsninger ligger der fx i at få en kassekredit, et forbrugslån eller et visa-elektron kort? Hvad betyder ÅOP? Og hvad er den grundlæggende idé bag forsikrings- og pensionsprincipperne? Arbejdet med dette tema kan altså indeholde og struktureres meget forskelligt – kun fantasien sætter grænser!

At lære om indholdet og betydning af vort finansielle forbrug udgør en væsentlig forudsætning for unges udvikling mod at blive kritiske, oplyste og bevidste forbrugere.

IDEER TIL UNDERVISNINGSFORLØB**Jeg mangler penge:**

Banklån, realkreditlån, ÅOP, rente og afdragsfri lån, kort og lang løbetid, kassekredit, overtræk på konti, gebyrer, eksemplarisk beregning af udgifterne.

Skat:

Hvordan regner man sin skat ud? Frikort? Uforudset restskat.

Når uheldet er ude:

Om ansvar, erstatning, forsikringer, herunder de lovpligtige. Også arbejdsgivers ansvar over for ansatte. ForsikringsDanmarks sammenhæng med VelfærdsDanmark.

Pension – er det ikke kun for gamle mennesker?:

Hvorfor skal jeg tænke på min pension allerede nu?

Og hvorfor betyder mere forbrug nu – mindre pension senere?

03

Flytte hjemmefra

Begrundelse: At flytte hjemmefra kan for nogen være en overvældende begivenhed og for andre en længe ventet befrielse. Uanset hvad ændrer tilværelsen sig, når man flytter hjemmefra. Du opnår større frihed, men pludselig er der også mange ting, du skal tage stilling til og ansvar for.

Hvordan skaffer jeg i det hele taget en bolig? Hvad med lejekontrakten? Og hvordan bliver jeg forsikret? Det er blot nogle af de spørgsmål, som bør melde sig, når tankerne om at flytte hjemmefra skal realiseres. Senere kommer mere hverdagsagtige problemstillinger til såsom: Hvordan lægger jeg et husholdningsbudget, er det nødvendigt? Hvordan ordner jeg madlavning, tøjvask mv.?

Disse spørgsmål er i bund og grund udtryk for en række forbrugermæssige problemstillinger, som unge, der ønsker at blive "herre i eget hus", bør forholde sig til. At lære hvordan disse problemstillinger begribes og håndteres er centralt med henblik på at ruste unge – der typisk ikke har forudgående erfaringer med eksempelvis forsikrings- og budgetspørgsmål – til at blive opmærksomme, vidende og kritiske forbrugere.

Arbejdet med dette tema kan indeholde og struktureres meget forskelligt – kun fantasien sætter grænser. Det vil bl.a. være relevant at beskæftige sig med juridiske (lejekontrakt), økonomiske (budget) og forsikringsmæssige problemstillinger.

IDEER TIL UNDERVISNINGSFORLØB

At flytte:

Hvornår må man flytte fra sine forældre? Hvilke myndighedsregler gælder, og hvad indebærer de helt konkret? Kan man købe på afbetaling? Kan man låne penge i banken? Og hvad med gebyrerne? Unge og kassekredit er også en mulig vinkel. Og så er der alt det med småt i kontrakter, garantibevis mv. – hvordan håndterer man det?

At få en bolig:

Hvordan skaffer man en bolig – og hvad kan den koste? Annoncer og reklamer på boligmarkedet. Hvilke boligformer kan være aktuelle? Hvordan kommer man fx med i et bofællesskab, ind på et kollegium, lejer et værelse, lejer en lejlighed eller køber en bolig alene eller sammen med andre osv? Regler, rettigheder og pligter i den forbindelse. Hvad med kæledyr?

03

Flytte hjemmefra

Indretning:

Hvordan etablerer man sig i boligen? Møbler, køkkenudstyr, toileting, sengetøj osv.
– hvad kan man klare sig med af udstyr? Hvordan klager man over mangler ved en vare
fx et køb af computer, komfur, læderjakke osv.?

Husholdningsbudget:

Udgifter til daglig, lejlighedsvis osv. Hvad skal man huske? Hvorfor er en checkliste en god ide? Hvorfor betale licens? Udgifter til bredbånd, frisør, p-piller og lign.
Hvor og hvordan vasker man tøj, med hvad og hvad koster det? Elforbrug. Forsikringer.
Tandlægeregninger. Mobilabonnementer. Fitnessabonnementer. Evt. fagforening
og a-kasse. Rabatordninger til elever og studerende.

Rengøring:

Hvorfor, hvordan og med hvad. Her er tensidkemien og metoderne i højsædet.
Hvordan fjerner man ølpletter? Hvordan rengøres en computer og et musikanlæg?
Køleskab, fryser og vaskemaskinen – skal de også gøres rene? Desinfektion – hvorfor,
hvordan? Vedligeholdelse af møbler, tæpper m.m. Reklamespot om rengøringsmidler
lover ofte, at man kan gøre rent som en hvid tornado – er det rigtigt?

Den daglige madlavning:

Hvordan laver man sund mad, der er til at betale, og som smager godt, hvis man ikke har
lært at lave mad? Tidsforbrug? Hvordan planlægges indkøb, når økonomien er stram?
Basisfødevarer i et køkken – hvor lidt er nødvendigt? Hygiejne, køl, frys, dåsemad og
lign., opvask uden en maskine osv.

Fester:

Må man spille høj musik i ejendommen? Husregler? Hvordan tackler man en fest i en
etageejendom på et mindre værelse med køkkenadgang? Spisning og drikke?

Arbejde ved siden af skolegangen:

Hvordan regner man sin skat ud? Frikort? Uforudset restskat – er der regnet rigtigt?
Ups, hva' så?

Regninger:

Hvordan betales de? Hvad er giro? Netbank? Posthus?. Gebyrpolitik og priser på ydelserne.

Forsikring:

Hvad er forsikring? Hvilke forsikringer er relevante for mig? Kan jeg få en billigere
forsikring som studerende? Hvordan tegner jeg en forsikring? Hvor kan jeg finde
hjælp til og få svar på mine spørgsmål om forsikringer?

04

Forbrugerpolitik

Begrundelse: *Unge udgør en stor forbrugergruppe, idet de som helhed har en stærk købekraft. Som forbruger følger der rettigheder, og det er vigtigt, at man fra en tidlig alder er bevist om disse rettigheder, og hvad der sker, hvis de ikke overholdes, således at man allerede fra start er en bevist forbruger. Forbrugerpolitik er med til at sikre en høj forbrugerbeskyttelse. Det gælder de juridiske rettigheder, vores sikkerhed og sundhed. Formålet er således at skabe bevidsthed om forbrugerrettigheder og anvendelsen af forbrugerpolitik. Der følger også pligter med, når man agerer som forbruger. En af pligterne er at holde sig orienteret om forbrugerpolitik og –lovgivning samt at bruge sin sunde fornuft.*

John F. Kennedys forbrugertale fra 1962:

Hvad er forbrugerrettigheder og forbrugerkrav?

Der findes otte basale forbrugerkrav

- Retten til sundhed og sikkerhed
- Retten til at vælge
- Retten til at blive hørt
- Retten til oplysning
- Retten til forbrugerundervisning
- Retten til økonomisk tryghed
- Retten til rådgivning og klageadgang
- Retten til et sundt og bæredygtigt miljø

De første fire er fremsat af den amerikanske præsident John F. Kennedy d. 15 marts 1962, i hans tale til den amerikanske kongres. De sidste fire stammer fra FN resolutionen 1983. Der tages udgangspunkt i John F. Kennedys tale fra 1962, hvad betyder det at have forbrugerkrav, er det tomme ord, eller gør det reelt en forskel? Hvordan er sammenhængen mellem de otte basale forbrugerkrav og hverdagen i Danmark? Hvordan er sammenhængen mellem forbrugerkravene og hverdagen i et U-land?

Hvad vil det sige at have forbrugerrettigheder? Her kan eksempelvis kigges på købeloven: Hvad siger købeloven, og hvad betyder det? Hvad hvis man eksempelvis køber en bærbar computer, og den er defekt – hvilke rettigheder har man?

04

Forbrugerpolitik

IDEER TIL UNDERVISNINGSFORLØB

Ernæringspolitik og lovgivning: Hvad er ernæringspolitik, og hvorfor er det egentlig så vigtigt? Ernæringspolitik er et vigtigt led i forhold til sundhedsfremme og sygdomsforebyggelse.

I et undervisningsforløb er der forskellige aspekter, der kan gribes fat i, herunder vil det være interessant at se på de principper, der er for fødevarerlovningen. Her kan nævnes tilsætningsstoffer, hvad skal der til for, at de kommer på positivlisten, og hvad ligger til grund for, at nogle tilsætningsstoffer bliver forbudt? Hvorfor foretages der løbende kontrol med pesticider, hvad er grænsen, og hvorfor er grænsen, hvor den er?

Regeringen ønsker længere levetid over den næste 10 års periode og skal udarbejde en plan for fremtidens forebyggelse. Hvad sker der konkret på området i Danmark?

Hvad vil det sige, at flere kommuner har en ernæringspolitik? Det kan fx nævnes, at Helsingør kommune siden 1998 har haft en ernæringspolitik, der bl.a. siger, at madtilbud skal følge Sundhedsstyrelsens anbefalinger om fordelingen af proteiner, fedt og kulhydrater m.m..

Er det muligt at forebygge sygdomme ved hjælp af en ernæringspolitik?
Hvilken betydning har ernæringen i forhold til kroppen?

Varedeklarationer:

Hvad er en varedeklaration? Hvorfor er der er i det hele taget varedeklarationer, og hvad er det egentlig, de fortæller noget om? Hvordan er lovgivningen i forhold til varedeklarationer, og hvad er baggrunden for indførelsen af den? Hvad siger Dansk Varefakta Nævn om næringsdeklarationer?

Der kan tages udgangspunkt i forskellige varegrupper, fødevarer og nonfood produkter. Ses der på mad, kan man gå ind og se på det lovgivningsmæssige, hvad skal en varedeklaration indeholde, og hvad betyder det? Hvilke oplysninger er det reelt man får, og hvordan kan de anvendes, hvilken betydning har det eksempelvis i forhold til allergi?

I forhold til nonfood, Hvad skal man bruge en varedeklaration til? Betyder det eksempelvis noget, at man ved, hvad der er i en hovedpude? Og hvad med cykellåsen, lygterne, tøjet og andre produkter?

05

Fødevareproduktion

***Begrundelse:** Når unge får ansvaret for at købe ind og tilberede mad, bliver det interessant at vide, hvordan de indkøbte varer er blevet forarbejdet.*

Forskellige mennesker har forskellige behov for energi og vitaminer via kosten. Dertil kommer stigende problemer med allergi. Derfor er det eksempelvis væsentligt at vide, hvor meget og hvilket kød en pølse består af. Om man kan lave en høsebouillonterning uden kylling. Og hvilke sødestoffer der er i appelsinsodavand?

I mange lande beriger man desuden madvarer med eksempelvis c-vitamin – ligesom vi i Danmark putter jod i det salt, der sælges. Det er det, man kalder funktionelle fødevarer.

Det er ikke alle, som bryder sig om den måde at behandle fødevarer på. Det er derfor oplagt at diskutere i undervisningen, hvad man kan forvente af sine fødevarer, og hvilke grænser der er eller bør være i forhold til produktion og forarbejdningen af disse.

IDEER TIL UNDERVISNINGSFORLØB

Hvilke danske og europæiske regler gælder for funktionelle fødevarer?

Hvor mange funktionelle fødevarer findes der?

Kan man forestille sig fødevarer tilpasset vores gener?

Er funktionelle fødevarer vejen frem for at højne folkesundheden?

Hvor meget er det tilladt at sprøjte frugt og grønt i henholdsvis konventionel og økologisk landbrug?

Hvilken funktion har sprøjtning af afgrøder? Kan man producere f.eks. frugt og grønt helt uden at sprøjte? Hvilke produktionsmetoder bruges der i økologiske landbrug?

Hvilke produktionsmetoder bruges der i konventionelle landbrug? Hvordan opfatter forbrugerne de forskellige produktionsmetoder?

06

Klage

***Begrundelse:** Danske forbrugere har, sammenlignet med forbrugere i andre lande, relativt gode forhold – og går derfor typisk glade fra butikken. Ikke desto mindre sker det, at en forbruger kommer i klemme af den ene eller anden grund. Heldigvis har vi i Danmark etableret tidssvarende klageforhold på en række markeder, og stiller disse til rådighed til gavn for forbrugerne. Det sker primært med henblik på at sikre en god og effektiv forbrugerbeskyttelse.*

Men en væsentlig forudsætning for en velfungerende forbrugerbeskyttelse er ikke blot tilstrækkelige klagemuligheder men samtidig, at forbrugerne har et tilstrækkeligt kendskab til eksistensen af disse muligheder samt til måden, de anvendes på. Og hvordan er det nu lige, at man klager over fejl eller mangler ved mobiltelefonen, computeren eller mp3-afspilleren?

Samtidig er det væsentligt at lære unge om, hvordan de søger og finder information om udbydere, produkter og ydelser, så de i deres købsbeslutninger lærer at tage højde for kvalitetsforskelle mv. Dette kan bidrage til, at færre i sidste ende får behov for at benytte klagemulighederne.

At lære unge om hvordan de effektivt søger og finder anvendelig forbrugerinformation samt udnytter eksisterende klagemuligheder udgør en væsentlig forudsætning for en velfungerende forbrugerbeskyttelse i Danmark – nu og i fremtiden.

IDEER TIL UNDERVISNINGSFORLØB

Klag din nød:

Forbrugernes informations- og vejledningsret, andre rettigheder, pligten til eksempelvis at passe på sine ting og at holde sig informeret om klagemuligheder, Ribers. Borgernes informations- og vejledningsret, andre rettigheder og klagemuligheder. Ligheder/forskelle?

07

Kost

***Begrundelse:** Undersøgelser viser, at danskerne gerne vil købe sunde madvarer, men at de trods kampagner og mærkningsordninger stadig har svært ved at gennemskue, om de vælger rigtigt. Når forbrugerne er ude at handle, ved de godt, at chokolade er usundt, og at frugt og grønt er sundt. Men der er stor usikkerhed om, hvordan man fx finder den sundeste salatdressing. Der er også stor usikkerhed over for begreber som økologi og frygt for forskellige tilsætningsstoffer.*

Maden er en vigtig del af vores liv. Den skal selvfølgelig give os de fornødne næringsstoffer, men den skal også gerne være en kilde til nydelse, glæde og velvære. At finde den rigtige balance kræver viden. At give børn og unge denne viden er en investering af stor betydning, både for den enkelte og samfundet som helhed.

IDEER TIL UNDERVISNINGSFORLØB**Kostinterview:**

Eleverne laver med afsæt i deres egen kost et kostinterview med efterfølgende næringsberegning og vurdering. Eleverne foretager kostinterviews, og i den sammenhæng kan der tales om formuleringen af spørgsmål, troværdighed mv. Efterfølgende bearbejdes data i et kostprogram, og resultaterne vurderes i relation til normerne for en sund kost.

Kostvaner:

Hvilke faktorer har indflydelse på vores kostvaner? Madvaner styres af mange faktorer som opdragelse, kultur, priser og mærkning/oplysning samt lyst og nydelse.

Kostformer:

Forskellige kostformer. Der ses på, hvordan forskellige landes fødevarerproduktion afspejler sig i befolkningens kostvaner.

Varedeklarationer:

Dansk Varefakta Nævn har udarbejdet et undervisningsmateriale bl.a. til brug i folkeskolen. Det kan formentlig bruges over for andre målgrupper og i andre undervisningssammenhænge. Helt grundlæggende: Hvordan tyder man en varedeklaration på fødevarer? Hvilke oplysninger er der? Hvorfor? Hvordan kan man bruge dem? Allergier: Emnet hænger sammen med fødevarerlovgivning og mærkning af fødevarer. Sundheds- og ernæringsanprisninger?

07

Kost

Mad, madlavning og kemi og fysik:

Molekylær gastronomi contra almindelig madlavning: Hvordan laver man fx en klar oksehalesuppe, som ikke er lavet på oksekød? Hvad sker der teknisk/kemisk i retten?

Er denne udvikling ønskværdig? Her kan en gæstekok fra en af de fancy restauranter demonstrere teknikker, som eleverne selv skal prøve i et skolekøkken/fysiklokale, eller holdet kan besøge restauranten. Hvad sker der med fødevarerne, når de tilberedes, altså de husholdningstekniske metoder som kogning, stegning, bagning, konserveringer mv., hvor flere fag kan kombineres, når man også inddrager sundhed, smag, mikrobiologi, priser på færdiglavede produkter contra hjemmelavede, hygiejne/opbevaring.

Seks om dagen – de otte kostråd:

Temaer under denne overskrift er delvis indeholdt i arbejdsgruppens mange ideer vedr. mad, kost, ernæring, sundhed, mad og motion osv., men der kan indgå beregninger, der viser, hvor lidt der skal til for at ændre en kost i en sundere eller mindre sund retning.

Madens energigivende stoffer, vitaminer, mineraler og sporstoffer – diverse beregninger fx fedt-energi procenter. Hvad er BMI, og hvordan kan tallet bruges? Fastfood af forskellig slags: Priser, sundhed m.m. Hvor langt skal man gå, cykle eller løbe for at forbrænde en burger med det hele, en muffin? Her kommer også varedeklarationer ind i billedet. Momsdifferentiering på fødevarer: Beregninger og forebyggelse/sundhedsfremme. Hvad gør de andre lande i Norden og i EU? Hvor stor en del af den disponible indkomst bruges på mad og drikke?

Fødevarer og smag:

Smagens dag kan tilpasses målgruppen, hvor både ukendte og populære fødevarer er udgangspunktet for at lære noget om smage (grundsmage), smagstilsætninger og hvad det gør ved fx en ret. Madlavningsmetodik og kemi/fysik hører naturligt til her.

Eksempel: Rødkålen forandrer sig ved kogning – hvorfor, hvad sker der i et kålhoved? Færdiglavet rødkål contra hjemmelavet – kvalitet, tid, opbevaring (konservering og hygiejne) og smag. Uanset hvilken rødkål eleverne foretrækker, kan man i øvrigt inddrage vaner, kultur, familiens betydning, hvem bestemmer indkøbet og hvorfor osv.

08

Kostens historie

***Begrundelse:** Danskernes madvaner udvikler sig hele tiden. For 100 år siden spiste vi meget anderledes, end vi gør i dag. Udvalget af madvarer var meget mindre end nu, hvor masser af frugt, grøntsager og mange andre madvarer importeres fra udlandet. Man havde hverken fryser eller køleskab, og det var derfor nødvendigt at tilberede al maden helt fra grunden hver dag, hvilket krævede megen tid.*

Muligheden for at købe industrielt forarbejdede varer, som kunne lette den daglige madlavning, var meget begrænset. Den industrielle udvikling har gjort, at vi i dag spiser flere færdigretter og mad, der er mere eller mindre forarbejdet, når man køber den i butikken. I den samme periode har danskernes arbejdsliv ændret sig fra hårdt fysisk arbejde til mere stillesiddende arbejde, og en række livsstilsrelaterede sygdomme som overvægt, diabetes, hjerte/karsygdomme har gjort deres indtog.

IDEER TIL UNDERVISNINGSFORLØB

Danskernes kost fra fx 1850 og op til den nyeste kostundersøgelse:
Hvordan har danskernes kost udviklet sig?

Er der nogle sammenhænge mellem livsstilsrelaterede sygdomme og kost, konjunkturerne og kosten, landbrugsproduktionen og kosten, kvinderne på arbejdsmarkedet og kosten, teknologiske opfindelser (fryseren mv.) og kosten osv.?

09

Købsadfærd

Begrundelse: *Unge er et købedygtigt publikum, og er derfor også et forbrugersegment, der sker målrettet markedsføring overfor.*

Unge har et stærkt gruppetilhørsforhold, hvor det er væsentligt at ligne sine venner så meget som overhovedet muligt både i udseende og i adfærd. Unge er fremtidens forbrugere, hvorfor det er væsentligt, at de bliver bevidste forbrugere. Formålet med temaet er dermed at medvirke til, at de unge bliver mere bevidste som forbrugere.

IDEER TIL UNDERVISNINGSFORLØB**Dataindsamling og bearbejdning:**

Dataindsamlingen sker via eleverne i klassen.

Eks. tøj:

- Skønnet årligt tøjbudget
- Købsbeløb inden for den sidste måned
- Købsværdien af det tøj, som bæres aktuelt
- Hvor handler du primært?
- Hvem handler du sammen med?
- Sammenligner du priser?
- Læser du deklarationer?
- Læser du vaskeanvisninger?

Bearbejdning:

Uddrag resultaterne og skriv en artikel om det i den lokale presse.

Eks. fødevarer:

- Hvad spiste du i går, såvel hovedmåltider som andre måltider?
- Hvilke drikkevarer indtog du i går?
- Hvad spiste du af frugt i går?
- Hvad spiste du af slik i går?
- Hvor meget alkohol drak du i går?
- Hvilke medikamenter indtog du? stoffer, piller og lign.
- Hvilke fødevareremærker kender du?
- Køber du økologisk? Hvor meget i går?
- Hvad vejer du?
- Hvor høj er du?

09

Købsadfærd

Bearbejdning, eksempelvis:

- Udregn BMI på de interviewede
- Analyser om kostrådene følges
- Skriv artikel om resultatet af undersøgelsen til den lokale presse.

Handlemuligheder lokalt:

Analyser butiksstrukturen lokalt (hovedcentre, nærcentre mv.)

Analyser tilgængeligheden til butikkerne (offentlige transportmidler, biler, cykler)

Vurder tilgængeligheden i relation til forskellige aldersgrupper.

Hvem bestemmer egentligt, hvad du kan købe? Analyser hvilke kædebutikker, der sidder på vare-udbudet.

Hvilken politik har kommunen på butiksstrukturen?

Hvad siger kommunalplanen?

Hvordan synes projektgruppen, butiksstrukturen skal se ud i kommunen?

Skriv en artikel til den lokale presse om projektgruppens resultat.

10

Miljø og forbrug

***Begrundelse:** Miljø, klima og bæredygtighed er inden for de senere år kommet på såvel den nationale som den globale dagsorden. Hvor miljø og forbrug tidligere blev betragtet som gensidigt begrænsende størrelser med diskussioner om bæredygtighed kontra vækst til følge, handler diskussionerne i dag i langt højere grad om, hvordan vi forbruger på en bæredygtig måde. Diskussionerne foregår på mange niveauer og involverer både myndigheder, virksomheder og borgernes muligheder og ansvar for at påvirke produktion og forbrug i en bæredygtig retning.*

Mange vil måske hævde, at det primært er erhvervslivet, som bør tage bæredygtighedshensyn, og at det i det store regnskab ikke betyder så meget, om vi "almindelige" forbrugere husker at tage cyklen i stedet for bilen, at slukke lyset eller at købe økologisk. Men med 2,5 millioner danske husstande udgør vores private forbrug af produkter og ressourcer en stor andel af Danmarks samlede forbrug – og belastning af miljøet. Forbrugere har altså derfor også et stort ansvar for at passe på miljøet.

Det at lære om vort forbrugs miljø- og klimamæssige konsekvenser samt om muligheder for miljøvenligt forbrug udgør en væsentlig forudsætning for unges udvikling mod at blive kritiske, bevidste og bæredygtige forbrugere.

Arbejdet med dette tema kan indeholde og struktureres meget forskelligt – kun fantasien sætter grænser. Det vil være relevant at beskæftige sig med alt fra globale klimaaftaler, virksomhedernes social ansvar til konkrete bæredygtighedstips i hverdagen – også i den daglige husholdning.

IDEER TIL UNDERVISNINGSFORLØB

Hvordan ser forbrugerkravene i relation til bæredygtighed, produktionsformer, dyre velfærd og sundhed mv. ud i fremtiden?

Eleverne kan fx opstille en liste med forbrugerkrav i 2020 og prioritere kravene.

Hvad kan tænkes at stå på listen, som vi ikke taler om som et forbrugerkrav i dag?

Eleverne kan nævne nogle ydre forhold, som kan tænkes at påvirke listen, såsom krig, global opvarmning, højkonjunktur mv.

Hvilket ansvar har myndigheder, erhvervsliv og forbrugere i forhold til at sikre et mere bæredygtigt forbrug i Danmark?

Og hvad kan hhv. myndigheder, erhvervsliv og forbrugere hver især gøre for at sikre, at Danmark bliver mere bæredygtig?

11

Reklame

Begrundelse: *Unge bliver konstant mødt med trykte og elektroniske reklamer, som er målrettet deres vaner og forbrug. Reklamer i dag er mere fokuserede og udsendes ad nye og andre kanaler end tidligere. Men nutidens unge er vant til at møde og analysere reklamer i aviser, magasiner, på tv og mange andre steder. I forhold til tidligere generationer er de således i højere grad i stand til at forholde sig kritisk til indholdet og virkemidlerne.*

Men virksomhederne finder hele tiden på nye måder at reklamere på. Det betyder bl.a., at unge får personliggjorte reklamer via sms og mails. Såkaldt product placement betyder endvidere, at reklamer optræder steder, hvor vi ikke er vant til at se dem – fx i film. Dermed bliver afsenderen ofte skjult for forbrugeren. Samtidig er virksomhederne blevet dygtige til at udvikle produkter og tjenesteydelser, som konstruerer nye behov – fx mobiltelefoner med tilhørende mulighed for tilkøb af mobil-tjenester eller computerspil, der kræver merkøb for at øge oplevelsesværdien. Herved udviskes grænser mellem forbrug og reklame gradvist.

At diskutere reklamer, deres virkemidler og måden de påvirker vores forbrug og adfærd på, er væsentligt for unge, da det sætter dem i stand til at udleve et bevidst og kritisk forbrug i overensstemmelse med deres faktiske behov. Herudover kan det eksempelvis diskuteres, hvilken livsstil reklamer lægger op til, at unge skal føre.

IDEER TIL UNDERVISNINGSFORLØB

Hvordan kan man forestille sig, at virksomheder vil prøve at påvirke vores forbrug om 10 år?

Hvilke nye kanaler vil virksomhederne bruge? Vil den traditionelle reklame være afskaffet? Hvordan kan man påvirke vores vaner og forbrug på anden måde end via reklamer?

Hvad er det lovligt for virksomheder at reklamere for?

En gennemgang af markedsføringsloven. Bør man kun kunne reklamere for sunde varer?

12

Sundhed

Begrundelse: Sundhedsfremme og forebyggelse i Danmark, hvem har ansvaret? Er det den enkeltes ansvar at leve et sundt liv, eller har det offentlige et ansvar? Livsstilsrelaterede sygdomme, som fx overvægt, diabetes og hjerte-karsygdomme er blandt de store sundhedsudfordringer vort samfund står overfor. Overvægt udgør den største sundhedsrisiko i de vestlige samfund. Det miljø, som børn og unge her vokser op i, må på mange områder betegnes som fedmefremmende. Og fedmeepidemien rammer nu også samfundets yngste grupper. Over de sidste 50 år er der ca. sket en tidobling af forekomsten af fedme hos børn og unge.

Det handler om viden og vaner, og det handler om at få stoppet den onde cirkel, hvor lidt for tykke børn og unge bliver endnu tykkere, fordi der er ubalance mellem det de spiser, og hvor meget de bevæger sig.

IDEER TIL UNDERVISNINGSFORLØB

Sundhedsfremme og forebyggelse i Danmark

Nu og i fremtiden bl.a. på baggrund af danskernes grundlæggende værdier og politiske holdninger. Eksempler på emner: Er det den enkeltes ansvar at leve et sundt liv? Skal det offentlige gøre det sunde valg billigere og nemmere? Differentieret moms, forbud og restriktioner?

Kan det gode liv forenes med det sunde liv?

En gennemgang af sundhedsudfordringer i vores samfund som fx overvægt, diabetes og hjerte-kar-sygdomme. En gennemgang af hvilke faktorer danskerne opfatter som en del af "det gode liv". Er der en modsætning mellem det sunde og det gode liv?

Kost og motion

Kost og motion er i mange sammenhænge koblet. Der kan fx ses på de helbreds-mæssige aspekter ved, at der gøres en indsats både på kost og motionsområdet med afsæt i den enkeltes liv og samfundet (byplanlægning, sportsfaciliteter mv.).

Forebyggelseskommissionens betænkning april 2009

Regeringen fremlagde i efteråret 2009 en national forebyggelsesplan. Planen kan diskuteres, og der kan gives en vurdering af indsatsområderne. Hvordan vil de virke? Kan regeringens ønske om at forlænge danskernes levetid med 10 år blive opfyldt med planen? Hvad er forebyggelse? Hvad er sundhedsfremme? Hvad har samfundet ansvar for, når det gælder forebyggelse og sundhedsfremme? Hvad har den enkelte selv ansvar for – efter din mening?